

BEKİR b. ABDULLAH el-MÜZENİ

(بكر بن عبدالله المزني)

Ebû Abdillâh Bekr b. Abdillâh
b. Amr el-Müzenî el-Basrî
(ö. 108/726)**Muhaddis ve fakih tâbiî.**

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Enes b. Mâlik, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Hasan-ı Basrî gibi sahâbî ve tâbiîlerden hadis rivayet etmiş, kendisinden de Sâbit el-Bünânî, Süleyman et-Teymî, Katâde, Âsım el-Ahvel rivayette bulunmuştur. Çok hadis rivayet ettiği kaydedilmişse de Ali b. Medîni onun elli kadar hadis naklettiğini belirtmiştir. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

Hakkında verilen bilgiler Bekir b. Abdullah'ın zühd ve takvâ sahibi bir fakih, *sika** bir râvi ve ibretli nasihatlarıyla çevresine müessir olmuş bir vâiz olduğunu göstermektedir. Zenginler gibi giyinir, gönüllerini almak maksadıyla fakirlerle sohbet ederdi.

Kader konusunda münakaşa edildiği ini duyduğu zaman bunu dinlemek için kalkıp iki rek'at namaz kılmayı tercih eden Bekir b. Abdullah, doğru olması halinde sevap kazandırmayan, yanlış olması halinde insanı günaha sokan suizandan sakınmayı ısrarla tavsiye ederdi.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 209-211; *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 388; Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 224-232; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IV, 216-219; Zehabî, *A'lâmü'n-nübela*, IV, 532-536; a.mlf., *el-Kâşif* (Lecne), I, 108; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, I, 484-485; Şa'rânî, *et-Tabakât*, I, 30-31; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 90.

İSMAİL L. ÇAKAN

BEKİR HÂKİ EFENDİ

(1882-1975)

Son devir din âlimlerinden.

Dağıstan'ın Karabağ eyaletinde doğdu. Babası Safioğulları'ndan Molla Ahmed, annesi Medine Hanım'dır. İlk tahsilini önce babasından, sonra Karabağ'da Seyyid Abdülaziz Çelebi'den gördü. Burada Arapça ve Farsça gramer bilgilerinin yanı sıra din ilimlerinin tahsilinde temel sayılan metinleri okudu. 1900 yılında ailesiyle birlikte hicret ederek önce Van'a, sonra Tokat'a gitti; ailesi Zile ilçesine bağlı Teflikiye köyünde iskân

edildi. Bekir Hâki o tarihte Tokat müftüsü olan Hacı Osman Efendi'nin derslerine devam ederek icâzet aldı. Bundan sonra İstanbul'a gitmek istediye de o sıralarda talebe-i ulûmun İstanbul'a gitmesine izin verilmediğinden bu arzusunu ancak 1912'de gerçekleştirebildi. Tokat'ta çok iyi yetişmiş olan Bekir Hâki Efendi, gerek disiplinli çalışması gerekse zekâsı sayesinde, talebelik hayatının bundan sonraki bölümünde girdiği her seviyedeki imtihanı üstün derecelerle kazanmıştır.

İstanbul'un Süleymaniye semtindeki Yoğurtçuoğlu Medresesi'ne yerleşerek Fatih dersiâmlarından Muharrem Lutfi Efendi'nin derslerine devam etti ve Haziran 1912'de ondan icâzet aldı. Aynı yıl İstanbul'da ilk defa açılan Medresetü'l-vâizîn imtihanını kazandı. 28 Haziran 1913'te Meclis-i Kebîr-i Maârif'te açılan imtihanı birincilikle kazandığı için Maârif Nezâreti tarafından Üsküp Dârülmuallimini edebiyât-ı Fârisiyye hocalığına tayin edildiyse de bazı sebeplerden ötürü bu göreve gidemedi. 1914 yılında açılan "ruûs imtihanı"nı üstün başarı ile kazanarak müderris unvanını aldı ve 27 Eylül 1914 tarihinden itibaren Beyazıt Dârülhilâfet-i Aliyye Medresesi ikinci sınıf birinci şube sarf ve lugat müderrisliğine tayin edildi. Bir yandan da Mek-teb-i Kuzât'a yazılarak 26 Haziran 1915'te buradan mezun oldu, böylece nâib (kadi) olma hakkını kazandı. 14 Mayıs 1917'de Muhallefât-ı Umûmiyye Kasmılığı dördüncü sınıf kâtipliğine, 18 Ağustos 1918'de Dârülhikmet-i İslâmiyye ikinci sınıf kâtipliğine, 22 Eylül 1920'den itibaren de İstanbul Kadılığı ikinci sınıf kâtipliğine tayin edildi. 15 Kasım 1920'de ise önceki memuriyeti olan Dârülhikmet-i İslâmiyye ikinci sınıf kâtipliğine tekrar getirildi. 12 Ağustos 1922'de Mahmud Paşa Mahkeme-i Şer'iyye ikinci sınıf kâtipliğine tayin edildi. 28 Kasım 1923'te İbtidâ-i Dâhil Medresesi ferâiz ve intikal müderrisi, 26 Ocak 1924'te ise Sahn Medresesi belâgat-ı Arabiyye müderrisi oldu. 4 Kasım 1924 tarihinde tevhid-i tedrisat kanunu ile medreseler lağvedilince görevine son verilen ve çok yetersiz olan dersiâm maaşıyla geçinmek zorunda kalan Bekir Hâki Efendi İstanbul Barosu'na bağlı olarak dokuz yıl avukatlık yaptı.

Soyadı kanunundan sonra Yener soyadını alan Bekir Hâki Efendi, 15 Haziran

Bekir Hâki Yener

1939'dan 1949'a kadar İstanbul Müftülüğü müsevvidliği yaptı. Bu tarihte kendi isteğiyle emekli oldu; daha sonra üç yıl kadar Süleymaniye Kütüphanesi'nde tasnif işinde çalıştı ve 1953'te buradan da ayrıldı. Aralık 1954'te tekrar memuriyete dönerek altı yıl süreyle Eminönü müftülüğü yaptı. 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde sonra İstanbul Müftüsü Ömer Nasuhi Bilmen Diyanet İşleri başkanlığına getirilince Bekir Hâki Efendi 15 Haziran 1960'ta vekâleten, on beş gün sonra da asâleten onun yerine tayin edildi. Fakat dönemin İstanbul valisi ile ezanın Türkçe okunması konusunda ağır bir tartışma yapması üzerine 2 Mayıs 1961'de görevinden alınarak İstanbul Müftülüğü rapor törlüğüne getirildi. Bunun yanı sıra Ağustos 1961'den itibaren İstanbul merkez vâizliğine başladı. Bu dönemde Şehzadebaşı ve Fâtih camilerinde verdiği vaazlara kalabalık ve seçkin bir cemaat devam etmiştir. Raportörlük görevinden Nisan 1964'te ayrılan Bekir Hâki Efendi Aralık 1965'te yeniden İstanbul müftülüğüne vekâleten tayin edildi ve 11 Kasım 1966'ya kadar bu görevde kaldı. Bundan sonra Ocak 1972'ye kadar İstanbul merkez vâizliğine devam etti. İlerlemiş yaşının da etkisiyle bu tarihte resmî görevlerden ayrıldı. 4 Mart 1975'te doksan üç yaşında vefat etti ve Edirnekapı Kabristanı'na defnedildi.

Üstün bir zekâ ve güçlü bir hafızaya sahip olan Bekir Hâki Efendi medrese sisteminin gereği olarak İslâmî ilimlerin her dalıyla ilgilenmişse de özellikle hadis ve Arap edebiyatı alanlarında otorite sayılmış, Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır. Kendisi rindmeşrep ve mahviyetkârdı. Bundan dolayı son derece mütevazı bir hayat yaşadı. Son devir Osmanlı âlimlerinin çoğu gibi ne yazık ki o da eser vermemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Albayrak, *Osmanlı Ulemâsı*, II, 9-10; a.mlf., "Merhum Bekir Hâkî Efendinin Hayatı", *Diyanet Gazetesi*, sy. 114, Ankara 01.04.1975.

MAHMUT KAYA

BEKİR b. HÂRİSE

(بكر بن حارثة)

Bekr b. Hârise el-Cühenî

Sahâbi.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Kendisinden nakledildiğine göre bir seriyede düşmanla savaşırken bir düşman askeri müslüman olduğunu söyleyerek kendisini öldürmemesini istemiş, fakat o bu sözleri dikkate almayıp askeri öldürmüştü. Durumu öğrenen Hz. Peygamber Bekir'e kızdı ve onu yanından uzaklaştırdı. Ardından, "Bir müminin diğer mümini yanılma hali dışında öldürmeye hakkı yoktur" (en-Nisâ 4/92) meâlindeki âyet nâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber kendisini affederek tekrar huzuruna kabul etti. Sözü edilen âyetin Câhiliye döneminde kendisine işkence eden Hâris b. Yezîd'i müslüman olmadığı zanıyla öldüren Ayyaş b. Ebû Rebîa veya kılıcını kaldırdığı sırada müslüman olduğunu söyleyen birini öldüren Ebû'd-Derdâ hakkında nâzil olduğuna dair rivayetler de bulunmaktadır.

Müşriklerle çarpıştığı bir gün Hz. Peygamber Bekir b. Hârise'ye, "Bugün ne yaptın?" diye sorunca o da mızrak sesleriyle onları ürküttüm dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona Birbîr (borazan-ı) adını verdi.

Bekir b. Hârise'nin nerede ve ne zaman öldüğü bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mâverdî, *en-Nüket ve'l-üyûn* (nşr. Hıdr Muhammed Hıdr), Küveyt 1402/1982, I, 414; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 240; İbn Kesîr, *Tefsîr*, I, 534; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 163, 295.

İSMAİL L. ÇAKAN

BEKİR b. ŞÜDDÂH

(bk. BÜKEJR b. ŞEDDÂD).

BEKİR b. UHTÜ ABDÜLVÂHİD

(بكر بن أخت عبد الواحد)

(III./IX. yüzyıl)

Daha çok büyük günah, kader ve rû'yetullah konularına dair farklı görüşleriyle tanınan ve Bekriyye mezhebinin kurucusu sayılan âlim (bk. BEKRİYYE).

BEKİR b. VÂİL (Benî Bekir b. Vâil)

(بنو بكر بن وائل)

Adnânîler'e mensup büyük bir Arap kabilesi.

Kabilenin atası olan Bekir b. Vâil'in ne-sebi Adnân'a kadar uzanmaktadır. Kabilenin önemli kolları Benî İcl, Benî Hanîfe, Benî Şeybân, Benî Teymullah, Benî Kays ve Benî Zühî olup bunlar Bekir b. Vâil'in üç oğlu Ali, Yeşkür ve Beden'in neslinden meydana gelmişlerdir. Kabilenin yerleştiği bölgelere Diyârü Bekr dendiği ve yerleşim alanları bugünkü Diyarbakır'a (Diyarbakir) kadar uzandığı için şehir adını bu kabileden almıştır. Ancak Arap tarihçileri ve coğrafyacıları Diyâr Bekr adını Bekir kabilesi mensuplarının yaşadıkları her bölge için kullanmışlardır. Başlangıçta Yemen Tihâmesi, Yemâme ve Bahreyn'de oturan kabile daha sonra Hz. Ömer devrinde el-Cezîre bölgesinin bir kısmına yerleşerek buraya da Diyâr Bekr adını vermiştir.

Tarih itibarıyla Bekir b. Vâil kabilesi-ne ilk defa IV. yüzyılda rastlanmaktadır. Savaşçı karakteriyle tanınan kabile dış devletlerle, komşu kabilelerle, bazan da içte kardeş toplulukları ile çatışmalara girmiş ve neticede önemli hâkimiyetler sağlamış, bazan da yenilerek istilâya uğramıştır. Temîm ve Abdülkays kabileleriyle birleşerek İran topraklarına akınlar yapan Bekrîler, yaklaşık 330'da II. Şâpûr'un bu akınlara karşılık vermesi üzerine ağır zayıat vererek savaşı kaybetmişlerdir. V. yüzyılda Yemen hâkimiyetini kabul etmek zorunda kalmışlar, bu asrın ortalarına doğru ise Kinde reislerinden Hücr b. Âkil'in aracılığı ile Orta Arabistan kabileleri ve özellikle Tağlibliler'le anlaşma yapmışlardır. Ancak bu anlaşma uzun sürmediği gibi Bekir ile Tağlib arasında aralıklarla kırk yıl süren kanlı Besûs Savaşı meydana gelmiştir. Bu savaşlar yüzünden birbirlerini kıran ve tamamen yok olmaktan korkan Bekir ve Tağlib kabileleri bir ara Kinde kabilesinin idaresine girmeyi kabullenmişler ve bu dönemde güçlenerek Kinde ile birlikte Hîre bölgesini ele geçirmişlerdir. Sâsânî Hükümdarı Enûşîrvân (I. Hüsrev, 531-579) zamanında Hîre Krallığı III. Münzir harekete geçerek Kinde ve müttefiklerini kesin bir yenilgiye uğratmış ve bölgede yeniden hâkimiyet sağlamıştır. İşte bu sıralarda Bekir ile Tağlib arasındaki düşmanlık yeniden orta-

ya çıkmış ve Besûs Savaşı uzun bir aradan sonra tekrar başlamıştır. Bu savaşlarda hezimete uğrayan Bekrîler III. Münzir'e başvurarak aralarında barış yapmasını istemişler ve onun müdahalesiyle Besûs Savaşı son bulmuştur (yaklaşık 525). Bundan sonra uzun bir süre Bekir b. Vâil kabilesi, Hîre Krallığı'nı elinde bulunduran Lahmîler'in hâkimiyetinde yaşamış ve onlara sadık kalmıştır. Bu sebeple son Lahmî hükümdarı Nu'mân, Hüsrev Pervîz tarafından öldürülmeden önce hazinesini ve silâhlarını bu kabilenin Şeybân koluna bırakmıştır. Hüsrev Pervîz'in Hîre Krallığı'na tayin ettiği Taylî İyâs hazineleri geri isteyince Bekrîler bu teklifi reddetmişlerdir. Bunun üzerine Hüsrev Pervîz'in sevkettiği ordularla Bekir b. Vâil kabilesi arasında Arap tarihinin en önemli olaylarından biri cereyan etmiştir. Zû-Kâr mevkiiinde mevzielenen Bekir birliklerinin güçlü İran kuvvetlerini büyük bir hezimete uğrattıkları bu savaş için 604-624 yılları arasında değişik tarihler verilir.

Câhiliye döneminde büyük çoğunluğu ile putlara tapan Bekrîler'in en önemli putları Zü'l-Kâ'beyn (Zü'l-Kaabât), Üvâl ve el-Muharrak adlarını taşıyordu. İçlerinde Hristiyanlığı kabul etmiş olanları da vardı. Kabilenin İslâmiyet'le teması hicretin 6. yılından sonra olmuştur. Hz. Peygamber'e her taraftan heyetlerin geldiği 9. (630) yılda Bekir kabilesinin bazı mensupları Medine'ye bir heyet göndererek İslâmiyet'i kabul etmişler.

Hz. Peygamber'in vefatı üzerine kabile mensuplarının bir kısmı *ridde** olaylarına karışarak Bahreyn'in büyük bir kısmını ele geçirmiş, ancak Hz. Ebû Bekir'in Alâ b. Hadramî kumandasında gönderdiği ordu İslâmiyet'e bağlı kalan Bekrîler ve Temîmliler'le birleşerek mürtedlerin üzerine yürümüş ve onları tekrar dine döndürmüşlerdir. Bekrîler İslâm fetihlerinde, bilhassa İran'ın fethinde önemli rol oynamışlardır. Nitekim İran'a karşı yapılan ilk büyük seferin kumandanı Müsennâ b. Hârise eş-Şeybânî bu kabilelendirdir. Cemel Vak'ası'nda ikiye bölünen Bekrîler'in bir kısmı halifenin, diğerleri Hz. Âişe'nin safında birbirleriyle çarpışmışlardır. Sıffin'de de öyle olmuş, bir kısmı Hz. Ali'nin emrinde Muâviye'ye karşı savaşmıştır (37/657).

Abdullah b. Hâzim, Emevî idaresine karşı harekete geçerek Merv'e hâkim olduğu zaman (65/684) buradaki Bek-